

KINA 2008/2009

Haibaos hysteriska leende lugnar inte

OS-året 2008 skulle bli Kinas år. Och nog hamnade Kina i fokus alltid, men inte på det sättet Peking hade önskat sig. Någon tid efter jordbävningen i Sichuan spreds ett rykte på otaliga chattforum att OS-maskoterna, Fuwa som de kallas på kinesiska, bar på en förbannelse.

Se bara på Nini. Hon har en drake på huvudet. Varje år arrangeras en drakflygarfestival i staden Weifang i Shandongprovinsen. Den 28 april dog 70 personer och över 400 skadades i en tågkrasch i ... Weifang!

Maskoten Yingying är en tibetansk antilop – med ett horn i sidan till Peking. Den 14 mars utbröt de största oroligheterna i Lhasa sedan 1989. Dalai Lamas exilregim hävdar att minst 200 dog när säkerhetsapparaten krossade protesterna. Peking säger 22.

Vilket leder oss till eldsflamman Huanhuan. Fackelstafetten var tänkt att bli en triumf för det nya, harmoniska Kina. I stället blev den en pr-katastrof, där de djupa skillnaderna mellan en demokratisk västvärld och Kinas auktoritära kommuniststyre blev tydliga. Från det att OS-facklan tändes

i Aten jagades den av Tibetaktivister och mänskliga rättighetsgrupper.

Men en upgraderad kinesisk propagandaapparat visade att den lärt sig spinna en motgång lika bra som någon pr-byrå. Kinesisk tv visade gång på gång sekvensen från Paris där en manlig demonstrant (skurken) försöker slita facklan från Jin Jing (hjältinnan). Ja, hon är rullstolsburen, ja, hon är kvinna. Ursinniga kineser kunde läsa tidningsartiklar om hur väst konspirerar för att splittra Kina med mänskliga rättigheter och demokrati. Parisprotesterna blev en samlingspunkt för nationalistiskt stöd till regimen.

Jingjing är en panda. Var bor pandorna? Just det: Sichuanprovinsen. Den 12 maj skakades Sichuan av en förödande jordbävning som tog över 80 000 liv. Nästan en fjärdedel av offren var barn. Skolorna rasade över dem. Dagen efter skalvet mötte jag förtvivlade föräldrar i regnet och leran på basketplanen vid den totalförstörda Juyuanskolan. Många var själva byggjobbare och talade isket om fuskbyggen och korrupta politiker. Men överlag fick Peking välförtjänta applåder för en snabb hjälpinsats, särskilt jämfört med grannlandet Burmas hantering av cyklonen Nargis.

Beibei symboliserar vatten. Under sommaren skedde stora översvämningar i södra Kina. Men frågan är om inte Bei Bei snarare stod för det isbad aktiespararna hamnade i när Shanghaibörsen störtade.

Allt tal om förbannelse försvann dock

när OS äntligen började. Invigningsceremonin var en uppvisning i masskoreografi som bara Nordkorea hade kunnat göra bättre, som regissören Zhang Yimou uttryckte det. Organisationen var fläckfri och spontan som en vaktavlösning. Kina tog flest guld av alla, det vill säga exakt 51 fler än Sverige.

Under 2009 väntar nya ödesdiga årsdagar: Den 10 mars är det 50 år sedan upproret i Lhasa som ledde till Dalai Lamas flykt till Indien. Det är 20 år sedan massakern på Himmelska fridens torg och 60 år sedan Mao utropade Folkrepubliken Kina. Med så många känsliga datum kommer statsapparaten vara på hjälp. Vänta er inga politiska reformer.

Det är mindre än två år kvar till Världsutställningen i Shanghai 2010. Över hela stan har blå plaststatyer av expo-maskoten satts upp. Han heter Haibao, Havsskatten, och är formad som en våg. Med tanke på hur stigande havsnivåer hotar Shanghai känns inte Haibaos hysteriska leende direkt lugnande.

KINA

Ola Wong
utland@sydsvenskan.se

KAMBODJATRIBUNALEN · 2

Efter folkmordet höll Pol Pot sig gömd i djungeln i nitton år

Pol Pot föddes som Saloth Sar i en by i Kambodja cirka 15 mil från Phnom Penh i maj 1928, datumet är osäkert. Han gick några år i katolsk skola och reste 21 år gammal på studie-stipendium till Paris, där han gick med i franska kommunistpartiet. 1953 återvände Pol Pot till Kambodja och engagerade sig i den kommunistiska mot-

ståndsrörelsen. Han försörjde sig som lärare och ägnade fritiden åt att värva nya rekryter. När regimen slog tillbaka flydde han till djungelområdet nära gränsen till Vietnam och höll sig gömd där i sju år. Efter flera misslyckade kuppförsök erövrade kommunisterna den 17 april 1975 huvudstaden Phnom Penh. De 2,5 miljoner invånarna fick

24 timmar på sig att lämna staden och bege sig till landsbygden, där tusentals dog av umbäranden, svält och sjukdom.

Pol Pot, "Broder nummer 1", blev premiärminister och landet döptes om till Kampuchea. Året efter presenterades den första fyraårsplanen: industrin förstatligades, jordbruket kollektiviserades och produkter-

na exporterades, vilket resulterade i massvält och död. Av landets sju miljoner invånare dog fler än var femte. I januari 1979 intogs Phnom Penh av vietnamesiska styrkor. Pol Pot flydde med helikopter till Thailand och höll sig gömd i djungeln tills han dog 1998 utan att ha ställts inför rätta för folkmord.

Broder nummer 1, Pol Pot, som han såg ut i juni 1979 då en vietnamesisk militärintervention störtat Röda khmerernas regim. Pol Pot flydde till djungeln i sydvästra Kambodja.

I november 1997 dömdes Pol Pot av sina khmerkamrater i djungeln till livstids husarrest för att ha låtit mörda sin närmaste medarbetare och hans familj, tolv människor. Natten till den 15 april 1998 hörde han på radiostationen Voice of America att Röda khmererna beslutat att utlämna honom till en internationell domstol. Under natten dog han. Kroppen kremerades utan att någon obduktion genomförts.

När jag var färdig med porträttet släpptes vakterna in. Jag var skräckslagen.

PHNOM PENH. Jag väntar under ett mangoträd när jag får beskedet att Bou Meng råkat ut för en olycka.

På väg till vårt möte har han blivit påkörd av en bil. Hans cykel hamnade i diket och han själv på bilens kylare.

En krock knäcker inte den 140 centimeter långa målaren.

Intervju ska genomföras. Bou Meng vill att världen ska veta.

– Har jag överlevt S-21 kan jag ju inte dö i en trafikolycka, säger han när vi går upp för trappan till hans stolphus som är byggt av mangoträ.

När vi kommit in smörjer han tigerbalsam på sin värkande höft.

Röda khmerernas maktövertagande gick ut på att förverkliga drömmen om en bonde-revolution, ett återvändande till år noll.

Familjer splittrades och fördes

3 januari. Idag. Kambodja 30 år efteråt.

Sydsvenskan har träffat tre män som överlevde tortyrfängelset S-21 och en av torterarna som arbetade där.

Idag: Bou Meng överlevde tack vare att han kunde måla Pol Pots porträtt.

Text: Thomas Aue Sobol
Foto: David Høghsholt

till kollektiv för att bygga dammar, bryta mark, gräva bevakningskanaler och sätta risplanter tills de dog av svält och utmattning.

Bou Meng satt två år i fängelset S-21. Liksom så många andra torterades han tills han erkände att han var spion för CIA.

Att han sedan inte genast avrättades beror på att Bou Meng har en talang som revolutionen

fann användbar: han målar.

Bou Meng fick två månader på sig att måla ett porträtt av en flintskallig man med omfångsrikt huvud. Som förlaga fick han ett fotografi. Blev målningen inte exakt lik fotot skulle han avrättas. Han visste inte att det föreställde Röda khmerernas mest maktfullkomliga man, Pol Pot själv.

– När jag var färdig med porträttet släpptes vakterna in. De fick titta länge på fotot och på min målning. Sedan skulle de svara på en fråga: Var fotot en bild av måleriet eller tvärtom.

– De gick nära. De mätte avståndet mellan ögonen. Jag var skräckslagen. Till slut pekade en av dem på målningen och sa att den var originalet. Det blev min räddning.

Han beordrades att måla tolv nya stora porträtt av Pol Pot. Han höll på med det sista när vietnameserna invaderade Kambodja 1979 och befriade S-21.

Bou Meng tar fram sin plånbok och öppnar den. I en plastficka

ligger ett foto av hans fru, hennes fängbild som togs i fängelset. De fördes till S-21 tillsammans och skildes genast åt. Han har aldrig återsett henne.

På bilden har han skrivit: "Ma Yoeun, Bou Mengs hustru".

Jag frågar honom om han känner som sin medfånge, Chum Mey, att det är erkännande och ånger han begär av bödlarna för att kunna gå vidare.

– Nej! Jag vill att den här mannen ska kompensera mig för förlusten av min fru, säger han och knacker hårt med nageln på ett foto av "Duch", Kang Kek Ieu, som var chef för S-21.

– Min hustru var fysiker så jag kräver mellan 10 000 och 50 000 amerikanska dollar.

Gång efter annan under samtalet kommer han tillbaka till pengarna han vill ha av "Duch".

Han berättar om vardagsterren i S-21. Runt trappor och tak satt taggtråd. Ingen skulle slippa undan tortyren genom att begå självmord. Fångarna låg hop-

Bou Meng var bland de sju överlevande när fängelset befriades 1979. I sin plånbok har han fotot på sin fru, som han aldrig återsett. Vid FN-tribunalen ska han kräva pengar för sin förlust. Han är fattig och har sålt sitt hus för att köpa medicin åt barnbarnen.

länkade i rader på golvet. Ville de vända sig måste de be om lov. Ibland spände vakterna sytrådar mellan dem. Brast träden var det slut. Bou Meng minns vakter som hoppade på fångarnas bröstorg.

Han talar om skriken och ångesten.

Efter några månader med vattgröt och lite ris gick det knappt längre att se skillnad på män och kvinnor, säger han, och när han

» För kompensatio-
nen ska jag ordna en ceremoni för alla som dog i S-21. Jag ska säga: "Kära hustru. Nu har jag fått pengar för din död och därför ordnar jag denna ceremoni. Vi har inte haft någon ceremoni, och det måste vi ha, om de döda ska få frid."

är insjunkna. Tortyren tog alla hans tänder utom en.

– För kompensationen ska jag ordna en ceremoni för alla som dog i S-21. Jag ska säga: "Kära hustru. Nu har jag fått pengar för din död och därför ordnar jag denna ceremoni. Vi har inte haft någon ceremoni, och det måste vi ha, om de döda ska få frid."

Pengarna är också avgörande för Bou Mengs egen överlevnad. På husets väggar har han skrivit upp sina skulder.

Bou Meng är en fattig man i ett fattigt land. Han har sålt sitt hus för att kunna köpa medicin åt sitt barnbarn. Om fyra månader kommer fordringsägarna och tar mangoträplankorna.

När jag går, står han i dörröppningen och ser efter mig. Hans silhuett är inte större än ett barns.

Översättning: Karen Söderberg

■ Nästa avsnitt: Prak Khan, torterare och bödel: "Några vägrade erkänna, men till slut gjorde de det."

tänker på fängelsetiden minns han bara en glad stund. En gång, tack vare något jubileum, fick han och medfångaren Vann Nath var sin skål kinesiska nudlar. Bou Meng smacker. Kinderna

Bou Meng, 66, var diktatorn Pol Pots målare. Han berättar om vardagsterrorn i S-21. Fångarna låg hoplänkade i rader på golvet. Ville de vända sig måste de be om lov. Ibland spände vakterna sytrådar mellan dem. Brast träden var det slut.